

HUMANITAS

KADERORGAAN VAN DE
VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK
OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

TIENDE JAARGANG No. 1

FEBRUARI 1955

CENTRAAL BUREAU „HUMANITAS”
VONDELSTRAAT 61 — AMSTERDAM

HOOFDREDACTIE: MEJ. M. DIJKSTRA

Sectie Reclassering: P. E. Hutte

Sectie Gezinsverzorging: mevr. H. J. Roes

Sectie Kinderbescherming: Mevr. mr M. Rood—De Boer

Redactiesecretaris: H. v. Schaaik

Medewerkers:

*J. Boetje, mr L. A. Donker, P. Faber, mr R. Friedman—
v. d. Heide, dr F. Grewel, mej. mr dr Joh. Hudig, dr J. P.
van Praag, Ph. H. van Praag, prof. dr G. Th. Kempe,
D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr, mej. mr P. G. Prins,
dr A. Querido, mr B. v. d. Waerden, M. de Vries e.a.*

Adres Redactie en Administratie:

Vondelstraat 61 - Amsterdam-W. - Telefoon 89786

Giro 582000

Oplage: 2300 — Abonnementsprijs: f 5,— per jaar

INHOUD

	blz.
Mej. L. Hijmans: Sociale planning in de ontwikkelingsgebieden (1)	1 ✓
Dr. N. Muller: Splitsen of verenigen	5 ✓
J. v. d. Spek: Het leven door een reclasseringsbril (4)	8 ✓
Al lezend trok onze aandacht (recl.)	9 ✓
H. Ploeg Jr.: Boekbespreking over: „Straffen en Helpen”	10 ✓
Verslag weekend-conferentie van de Sectie Kinderbescherming op 6 en 7 November 1954	11
Kinderbeschermingsliteratuur	13 ✓
Mevr. D. Heroma—Meilink: Gezinsverzorging in onze kring	14 ✓
K. Singer: Arbeidsrechtelijke voorlichting	16 ✓
H. J. Roes: Het werk voor de trekkende bevolking in Nederland	19 ✓

DAGELIJKS BESTUUR:

*Mr dr J. in 't Veld, voorzitter
C. M. Swiebel, secretaris
dr. L. I. de Winter, penningmeester
M. Dijkstra
J. Landman
H. Ploeg Jr
E. Veuger
Mr B. v. d. Waerden
P. C. Faber, erelid*

CENTRAAL BUREAU:

*Vondelstraat 61, Amsterdam
Mej. M. Dijkstra, directrice
Spreekuur: Donderdag van 11—12 uur
Telefoon: K 20 - 89786*

Sociale planning in de ontwikkelingsgebieden

I

Economische plannen

Niet in ons land alleen staan de problemen van de zogenaamde „onderontwikkelde” gebieden de laatste jaren in het middelpunt van de belangstelling. De snelle ontwikkeling van de techniek, met alle verschijnselen die daarmee samengaan als industrialisatie, intensivering van het verkeer, verstedelijking van het platteland en versnelling van het gehele levenstempo, doen overal hun invloed gelden. De hele maatschappij is volop in beweging — en het is moeilijk, zich enig beeld te vormen van de toekomst. Het is niet zo, dat deze beweging pas nu, in de na-oorlogse jaren, als een nieuw fenomeen voor 't eerst is opgetreden. Het maatschappelijk leven in wat meestal „de beschaafde landen” van de wereld worden genoemd, is altijd vol dynamische processen geweest. Wij denken en spreken over de beangstigende problemen waarvoor de moderne maatschappij zich gesteld ziet — en vergeten dan wel eens, dat er meer perioden in de geschiedenis zijn geweest, waarin de mensen van die tijd zich onzeker en overweldigd voelden door de grote schokken die in hún „moderne maatschappij” alle vertrouwde levenspatronen en -waarden aantasten. Onze huidige samenleving echter is zo wijd en zo onoverzichtelijk geworden en tegelijkertijd hebben wij, door de ontwikkeling van de verschillende takken van wetenschap, zoveel inzicht gekregen in de verschillende factoren die op ons dagelijks bestaan inwerken, dat elk mens die zich van zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid bewust is, tot bezinning wordt gedwongen.

In de Verenigde Naties worden voor de „onderontwikkelde” gebieden van de wereld plannen voor technische, medische en sociale hulp ontworpen en uitgevoerd. In Nederland kennen wij ook streken die, hoewel zij er in vergelijking tot grote gebieden elders in de wereld allerminst ongunstig aan toe zijn, toch als „achtergebleven” moeten worden gekenschetst ten opzichte van andere, soortgelijke delen van ons land. Het betreft hier in de regel plattelandsgebieden, waarvan het wel-

vaartspeil of wel is gedaald, of wel ten opzichte van de algemene ontwikkeling gedurende enige tijd gelijk is gebleven, waardoor een relatieve achterstand ontstond. In de eerste plaats denkt men hierbij aan de zogenaamde „ontwikkelingsgebieden”, te weten: Z.W.-Groningen, O.-Groningen, O.-Friesland, N.O.-Overijssel, O.-West-Friesland (N.-H.), Z.W.-Noord-Brabant, N.O.-Noord-Brabant, N.-Limburg en Z.O.-Drente, waarvoor door de regering bij de wet bepaalde plannen voor de economische ontwikkeling werden vastgesteld (op 31 Juli 1951 en 23 Juli 1952). Deze economische ontwikkelingsplannen voorzien vooral in allerlei maatregelen om de werkgelegenheid te verruimen door het bevorderen van industrievestiging. Zij omvatten voorzieningen op het terrein van het verkeer, van de openbare nutsbedrijven, van industrieterreinen en -gebouwen, bevordering van de vakscholing, woningbouw, e.d.

Wanneer men de bovengenoemde negen gebieden op de kaart opzoekt, dan vraagt men zich onwillekeurig af: waarom juist deze gebieden — en zijn er geen andere streken op het platteland van Nederland, die evenzeer voor dergelijke systematische voorzieningen in aanmerking komen? Het antwoord op deze vraag is niet zo gemakkelijk. Historische factoren speelden bij het tot stand komen van de huidige veelomvattende plannen een rol — ook het uitwerken van verbeteringsplannen in een maatschappij-in-beweging is een dynamisch proces!

Allereerst was het de structurele werkloosheid, welke, juist in deze agrarische en veengebieden, dringend om systematische aanpak vroeg. Elk plattelandsgebied maakt van tijd tot tijd wel eens een crisisperiode door, tijdens welke de welvaart daalt en de werkloosheid tijdelijk toeneemt. Maar deze perioden hangen samen met algemene conjunctuurverschijnselen en zodra de conjunctuur weer gunstiger wordt, herstelt zo'n gebied zich snel.

In de genoemde streken echter ontstond een permanent arbeidersoverschot, dat noch in de landbouw, noch in de industrie (zo deze al aanwezig was) kon worden opgevangen. In de oude veengebieden werd dit overschot vooral veroorzaakt door de beëindiging of achteruitgang van de turfwinning, waardoor grote aantallen veenarbeiders — die over het algemeen toch al lange tijd een ongeregeld en armoe-dig bestaan hadden geleid — werkloos werden. Elders veroorzaakte de toenemende mechanisatie in de landbouw, gepaard met onvoldoende mogelijkheden tot uitbreiding en intensivering, een structureel tekort aan werkgelegenheid. En ook hier, als bijna overal elders in ons land, speelt het algemene vraagstuk van de snelle bevolkingstoename een rol.

Wanneer men over werkloosheid in deze gebieden spreekt, gaat het bovendien niet alleen om het „zichtbare”, geregistreerde, maar ook om het „verborgen” arbeidsoverschot, d.w.z. om de oneconomische overbezetting met arbeidskrachten van de, meestal kleine, boerenbedrijven. Toen men eenmaal bijzondere aandacht ging schenken aan die gebieden, waar deze beide vormen van structureel bepaalde werkloosheid sterk op de voorgrond traden, bleek, dat juist hier in verschillende opzichten grote achterstanden bestonden, zoals bijv. op het gebied van de woningtoestanden, de hygiëne, het onderwijs, de ontspanning en vrije-tijdsbesteding, van het gezinsleven, de levensstijl en woonbeschaving in het algemeen.

Sociale consequenties

Gezien de veelheid van deze problemen spreekt men ook wel van „probleemgebieden” — hier en daar zelfs van „noodgebieden”. Hoewel deze streken dus zowel in economisch als sociaal en cultureel opzicht achtergebleven zijn, moeten wij met dit soort generaliserende kenschetsingen toch voorzichtig zijn.

In de eerste plaats mogen wij het woord „achtergebleven” niet vertalen als „achterlijk”. Het laatste immers kan een waarde-oordeel aanduiden (en waar zou

dan het criterium moeten liggen?), het eerste wil slechts zeggen, dat door allerlei omstandigheden — welke vaak zeer moeilijk in hun onderlinge relatie juist te beoordelen zijn — de ontwikkeling geen gelijke tred heeft gehouden met die in andere delen van het land. Het gaat dus niet in de eerste plaats om de vraag of de sociale toestand, de vormen van samenleving en de levensstijl in de betreffende streken op zich zelf, voor de bevolking in haar *huidige* situatie, al of niet bevredigend zijn. Het gaat erom of zij op belangrijke punten afwijken van die, welke mét de technische en sociale ontwikkeling ontstaan zijn in de geïndustrialiseerde streken van ons land.

In de tweede plaats is het steeds nodig om te blijven bedenken, dat het bij bestuderen en bespreken van de problematiek van deze gebieden en ook bij het zoeken naar wegen en middelen om in de geconstateerde „achterstand” op allerlei gebied verbetering te brengen, generalisatie onvermijdelijk is. Het officieel „tot ontwikkelingsgebied verklaren” van deze negen streken van ons land kán voor de bewoners van die, door een lijntje „gemerkte”, vlekken op de landkaart onaangename consequenties hebben, wanneer deze — in eerste aanleg onvermijdelijke — generalisatie té veel gemeengoed wordt. Het maken, coördineren en tot uitvoering brengen van zo veelomvattende plannen op sociaal terrein zal een langzaam proces zijn. Daarom moeten wij ervoor oppassen, dat het feit, dat iemand thuishoort „in een ontwikkelingsgebied” (nu soms al in ’t gesprek vervangen door „achterlijk gebied”) niet op enigerlei wijze een zeker stempel op hem of haar drukt. Dat niet teveel mensen gaan mededeelen over de sociologische eigenaardigheden die in rapporten en wetenschappelijke publicaties als constructieve bijdrage tot de opbouw van deze gebieden worden beschreven. Wij weten, dat de oorzaken van achterstand hier van historische en structurele aard zijn, maar de indicatie niet anders dan zeer algemeen kan worden aangeduid, totdat uitgebreid praktisch gericht onderzoek, op veel groter schaal en met meer differentiatie dan tot nu toe, heeft plaatsgehad.

De verschillen van streek tot streek, van gemeente tot gemeente en van dorp tot dorp binnen deze gebieden zijn in allerlei opzicht enorm groot — bijna geen enkel der kenmerken die zoal genoemd worden als typerend voor „de” ontwikkelingsgebieden is zelfs binnen een betrekkelijk klein geografisch gebied overal in gelijke mate aanwezig! Juist bij de sociale problemen — niet alleen in de ontwikkelingsgebieden, maar evenzeer elders op het platteland en in de stad — hebben wij te maken met een grote differentiatie binnen de betreffende bevolkingsgroepen. Uiteindelijk gaat het toch om levende mensen in hun individualiteit en in alle variaties van hun onderlinge betrekkingen. De conclusies, welke wij nodig hebben voor het ontwerpen van verantwoorde sociale opbouw, kunnen dan ook nooit meer zijn dan vereenvoudigde patronen.

In de derde plaats hebben wij, door onze actieve reactie op de economische noodverschijnselen, zelf ingegrepen in het ingewikkelde proces, dat leidde tot de aanvankelijk geconstateerde *relatieve* achterstand. Men is zich van de consequenties van deze ingreep bij de voorbereiding van de economische ontwikkelingsplannen wel degelijk bewust geweest. In de vierde Industrialisatienota wijst de minister van Economische Zaken met klem op de samenhang tussen economische maatregelen en sociale aspecten:

„De ontsluiting van en de industrialisatie in deze gebieden heeft enerzijds ingrijpende gevolgen voor het gehele complex van levensomstandigheden ter plaatse. Anderzijds eist juist de industrialisatie verhoging van het sociaal-culturele peil der bevolking...

Gezien het belang van deze problematiek is de ondergetekende (de minister van Economische Zaken) in overleg getreden met zijn ambtgenoot van Maatschappelijk Werk, die zijnerzijds dit contact zal uitbreiden tot de minis-

ters van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Sociale Zaken en Volksgezondheid, ten einde nader te bezien, welke taak hier voor de centrale overheid ligt."

Zo kwam dus de combinatie economisch plan—sociaal plan tot stand. Beide hangen nauw met elkander samen, beide hebben elkaar nodig. Economische ontwikkeling, speciaal industrialisatie, kan niet slagen, wanneer niet rondom de „nieuwe elementen" van het industriële leven een daarbij aangepast „sociaal klimaat" wordt geschapen. Dit geldt niet alleen de betrokken arbeidersbevolking die op een geheel nieuwe werkwijze en werksfeer moet omschakelen en aan nieuwe eisen moet voldoen, het geldt evenzeer het sociale klimaat van dorp, buurt en streek, waarin de industriële „import" van meestal leidinggevende personen, afkomstig uit een stad of streek met een totaal andere, „modernere" levensstijl, hun nieuwe milieu moeten vinden.

Een sterk in-zich-zelf-besloten omgeving, waar de vreemdeling niet gemakkelijk wordt opgenomen in het leven van alle dag en waar het sociaal contact, het groepsleven aan eigen vaste patronen is gebonden, biedt weinig mogelijkheden voor mensen van buitenaf om zich een plaats te veroveren in die samenleving. Wanneer het dan een kleine plaats betreft met onvoldoende verbindingen met grotere centra van cultuur en ontspanning, kan een dergelijk „sociaal klimaat" remmend werken op de industrievestiging — hoe aantrekkelijk deze overigens ook door allerlei technische voorzieningen gemaakt wordt. En die remmende werking maakt dan weer de oplossing van het werkloosheidsprobleem en alles wat daarmee samenhangt, veel moeilijker. Om deze vicieuze cirkel te doorbreken zal op veel plaatsen economische planning met sociale opbouw hand in hand moeten gaan.

Anderzijds — en dit is toch wel de moeilijkste zijde van het verband tussen snelle economische ontwikkeling en sociale problematiek — wordt de bevolking van deze gebieden voor enorme aanpassingseisen gesteld. Alleen al de plotselinge belangstelling, de bezoeken van deskundigen, onderzoeken met interviews, waarbij vragen worden gesteld die tot nadenken over het eigen sociale leven dwingen — dit alles op zich brengt het leven in de ontwikkelingsgebieden tot een bijna schoksgewijze beweging, ook wanneer er in feite nog geen concrete veranderingen van buitenaf teweeggebracht zijn. Het doel van onderzoek, planning, coördinatie van de planning en het scheppen van bijzondere financiële mogelijkheden is uiteindelijk om, door gezamenlijke inspanning van overheid (zowel rijks-, provinciale als gemeentelijke) en particulier initiatief, elk binnen eigen werkterrein, de mogelijkheden te scheppen voor een zo geleidelijk mogelijke aanpassing van de bevolking van de ontwikkelingsgebieden aan de gewijzigde omstandigheden welke, tegelijk met technische en economische voorzieningen, op alle levensgebieden optreden. Daarbij is het van groot belang om een zo goed mogelijk inzicht te hebben in de plaats of streek zelf, vanuit alle mogelijke gezichtshoeken gezien, anders loopt men gevaar, meer dan strikt onvermijdelijk is, kapot te maken voordat men op de resten van het streekeigene een nieuw geheel doet ontstaan, door gebrek aan begrip voor de positieve mogelijkheden die, onder allerlei uiterlijke vormen die niet meer voldoen, toch ongetwijfeld aanwezig zijn. Het boeiende van de maatschappelijke opbouw is immers juist het mobiliseren van wat in het bestaande tot nieuw leven kan worden gebracht, het helpen groeien van nieuwe vormen die aan de moderne eisen aangepaste functies zijn van de oude, met behoud van de wortels en zo van de eigen levenskracht.

In een volgend artikel zullen wij de wijze waarop momenteel de sociale planning in de practijk wordt aangepakt, nader bezien en dan ook verder ingaan op de concrete problemen die zich daarbij voordoen.

L. HIJMANS

Splitsen of verenigen

★ ★ ★

In dit nummer treft u een bespreking aan van de bundel „Straffen en helpen”, aangeboden aan dr. Muller, de algemeen secretaris van het Ned. Genootschap tot Reclassering bij diens 75ste verjaardag.

Wij stelden er in dit verband prijs op om tevens in dit nummer één van dr. Mullers vele bijdragen in het door hem sedert vele jaren geredigeerde Maandblad v. Berechting en Reclassering opnieuw onder uw aandacht te brengen en kozen hiervoor een artikel, dat Humanitas meer in het bijzonder aangaat in verband met onze medewerking aan het Genootschap. Onder de welsprekende titel „Splitsen of verenigen” werd dit artikel in het Aprilnummer van 1954 opgenomen. In verband met de plaatsruimte in dit blad werd met toestemming van de schrijver het artikel enigszins bekort, wat aan de waarde van het geheel niets af kan doen. (Red.) —

Ik zou — tot onze gezamenlijke schande — door het gebruik van twee vreemde woorden duidelijker kunnen aangeven waarover ik het eigenlijk hebben wil: over specialisatie en over integratie. Dat is taal die wij, als goede Nederlanders, goed begrijpen. Moeten wij, in de hele beschouwing en in de behandeling van de reclassent en in de organisatie van ons reclasseringswerk, nog verder gaan in specialisatie, of is het ogenblik aangebroken om ook aan integratie in ons werk weer meer aandacht te schenken. Dat is het reclasseringsaspect van een zeer wijd probleem, dat alle beschouwers van ons geestelijk leven, en van het deel daarvan dat de wetenschap is, ten zeerste bezighoudt. En het tegenwoordig vrij algemeen gegeven antwoord luidt: dat wij dankbaar moeten zijn voor al het vele dat door speciaal-onderzoek verkregen en ontdekt is — maar dat thans de tijd is aangebroken om, met behoud van het voordeel der specialisatie, voortaan vooral aan integratie aandacht te schenken opdat onze visie en de grote lijn en drijfkracht van ons werk niet in specialisme zullen verbrokkelen en verzanden. Dat is de grote vraag en, voor het huidig ogenblik, het grote antwoord, dat ook voor ons reclasseringswerk en de organisatie daarvan geldt.

Wat de *grondslag* van ons werk betreft, zullen wij het wel allen eens zijn: dat wij de hele mens in zijn totale situatie moeten beschouwen en behandelen. Daarover dus thans niet meer. Maar wat de *organisatie* van ons werk betreft is onze eenswillendheid nog niet zo groot — misschien omdat wij met dat probleem in een overgangstoestand verkeren. De specialisatie in de organisatie van ons werk voltrekt zich langs twee lijnen: *langs de weg der „zuilen”* en — ter bevordering van de techniek der reclasseringsbehandeling — *langs de lijn van indeling naar de verschillende soorten van delicten en delinquenten*. En wat wij beogen te zeggen is: dat wij ook in de reclasseringswereld dankbaar moeten zijn voor het grote voordeel dat specialisatie volgens de beide genoemde lijnen ons gebracht heeft — maar dat daar nu een punt achter gezet moet worden en dat wij, op gevaar af van te

verbrokkelen en te verzanden, geen stap verder in specialisatie mogen gaan en thans moeten nagaan wat er nog mogelijk is aan integratie.

Eerst over de zuilen: het organisatie-principe volgens de geestelijke opvattingen. Die zuilen staan vast en hun grondslag wordt algemeen erkend. Niemand wrikt thans meer daaraan en de vraag is niet, in onze tijd, of zij moeten voortbestaan, maar alleen nog welke hun plaats in het hele bouwwerk der reclassering zal moeten zijn. Wij zijn erkentelijk voor wat zij aan ons reclasseringsleven gebracht hebben — wel niet een nieuw principe maar toch wèl accentuering van een principe dat anders niet zo duidelijk zou zijn naar voren gebracht en dat dus niet volledig aan ons werk ten goede gekomen zou zijn. Die krachten van het Joodse, het Katholieke en het Protestants-Christelijke geestelijke leven en die van de wat gecompliceerde groep die in de praktijk wel als „humanisten” wordt samengevat, hebben alle het Nederlandse reclasseringswerk bevrucht. Wij staan met onze zuilenbouw vrijwel alleen in de wereld — maar dat hindert niet: want vast staat, dat de bouwstijl met de zuilen voor ons Nederlandse volk in zijn tegenwoordige gesteldheid de juiste is. Dat deze zuilenbouw ernstige moeilijkheden en bezwaren van organisatorische aard meebrengt — dat weten wij allen ook, maar wij aanvaarden die — voor zover zij onvermijdelijk zijn — ter wille van het principe. En dat principe is: dat ook in het reclasseringswerk — althans in die grote sector daarvan die geestelijk karakter heeft — moet gewerkt worden in het kader van de geestelijke overtuiging van de reclassant, en dat dié reclasseringspoging het beste resultaat belooft, die de geestelijke groei van de reclassant in zijn geheel bevordert en saneert.

Tot zover het organisatorische principe. Een principe dat echter *in de praktijk zowel een zekere mate van beperking kent als een mogelijkheid tot een zekere mate van integratie*. Er zijn in de praktijk drie of vier zuilen — en er zou een heel woud van zuilen kunnen zijn als elk verschil en elke nuance van verschil in algemeen geestelijk standpunt zijn weerslag had willen vinden in de reclasseringsorganisatie. Gelukkig dat dat niet geschied is. Maar belangrijker nog is de mogelijkheid tot een zekere mate van integratie, die ook in de praktijk gebleken is open te staan. En dat te gemakkelijker nu het principe van reclassering met gebruikmaking en stimulering van de eigen geestelijke krachten wel door bijna een ieder in ons land erkend wordt. Wij doelen op de integratie-mogelijkheid van actieve en georganiseerde toepassing van dat principe betreffende verscheiden gezindten binnen de grenzen van een zelfde grote instelling.

Naast de specialisatie door de zuilen is er de *specialisatie volgens de soort van delicten en delinquenten*. Ook die heeft zeker haar goede grond en wij zijn zeker allen dankbaar voor wat zij ten behoeve van de ontwikkeling der reclasseringstechniek tot stand gebracht heeft. Wij doelen — met het oog op onze tegenwoordige praktijk — vooral op de speciale organisaties voor de reclassering van drankzuchtigen, van geestelijk gestoorde, van protituees en van politieke delinquenten. Al deze soorten van delinquenten hebben hun eigen speciale psychologische en maatschappelijke gronden en een speciale daarop gegronde wijze van behandeling. Het is goed dat die allen soortsgewijze worden samengebracht opdat nauwkeurig kennis en ervaring omtrent elke soort verkregen wordt en opdat de behandelings-techniek door veel oefening ontwikkeld en verfijnd kan worden. Ook de ethos, de drijfkracht tot het werk voor de verschillende soorten van delinquenten is verschillend en het is daarom ook gewenst die drijfkracht soortsgewijze bijeen te voegen en zo te versterken. De strijd tegen de prostitutie roept krachten op en de drankstrijd versterkt de ondergrond van de Consultatiebureaux voor alcoholisme. En de Stichting toezicht politieke delinquenten verbond velen die, indien verspreid

werkend in het Leger van de algemene reclassering, bezwaarlijk een eigen geluid zouden hebben kunnen doen horen noch hun eigen opvattingen zouden hebben kunnen geldend maken.

Bij het reclasseringswerk voor geestelijk min of meer gestoorden doet zich organisatorisch een bijzonder beeld zien. De gespecialiseerde eigen organisatie voor deze soort reclasseringswerk — de Centrale Vereniging van nu wijlen dr. Meyers — werd, overeenkomstig de roep van die tijd, enkele decennia geleden opgericht en zij volbracht haar verdienstelijke taak de aandacht te vestigen op de speciale eisen voor de behandeling van deze speciale delinquenten. Maar in de latere tijd heeft kennelijk ook voor deze soort arbeid de roep om integratie geklonken, zodat wij kunnen zien hoe men, tastenderwijze, *op twee verschillende manieren* getracht heeft aan die weer nieuwe roep werkelijkheid en vorm te geven. In de eerste plaats door de RKRv, een instelling, die in de kunst der integratie een meester en een voorbeeld is. De RKRv heeft het kennelijk onjuist gevonden de gestoorden in een *afzonderlijke* organisatie op te nemen, maar zij heeft, door de vorming van een eigen Afdeling voor de min of meer gestoorde delinquenten, toch de voordelen van de speciale behandeling dier delinquentensoort zoveel mogelijk binnen haar muren de gelegenheid tot ontwikkeling gegeven. Dat is de éne manier waarop de nieuwe roep om integratie tot verwezenlijking in de practijk is gekomen. Er is echter -- in de allerlaatste tijd -- nog een andere intergratiepoging op dit zelfde gebied gedaan. Een poging, die nog slechts in een experimenteel stadium verkeert, maar die wij signaleren omdat zij o.i. belangrijke toekomstmogelijkheden in zich draagt. De Centrale Vereniging en het Genootschap zijn overeengekomen een proef te nemen met een gezamenlijke behandeling van de daarvoor in aanmerking komende gevallen, die door elk van beide organisaties daarvoor zullen worden ingebracht. Men verwacht van deze proef, dat daardoor elk van beide partijen integratiewinst zal opstrijken: het Genootschap winst van meerdere ervaring met de (in de meeste Genootschapsafdelingen reeds principieel en gaarne aanvaarde) psychiatrische medewerking in het reclasseringswerk — de Centrale Vereniging winst van de Genootschappelijke sociale behandeling der gevallen. Waartoe dit integratie-experiment, deze poging om de voordelen van gespecialiseerde behandeling te verenigen met de instandhouding of totstandbrenging van de grootst mogelijke mate van integratie, leiden zal — dat weet nog niemand, maar het is in allen gevalle van groot belang de aandacht op deze van beide kanten met warmte en verwachting begonnen experimentele samenwerking te vestigen. En die te kwalificeren als een van de tekenen van de tegenwoordig met toenemende duidelijkheid tot uiting komende integratiewens.

Naast de reeds gemelde tekenen aan de wand richten wij aller blik ten slotte alleen nog op *het platteland*, waar de kleine omvang van de plaatselijke eenheden in verband met toch de veelheid der te behandelen taken, de roep om integratie wel extra sterk maken. De plaatselijk werkende organisaties worden tot de vorming van een in commissoriaal verband nauw samenwerkend geheel aangespoord — een roep, die nationaal en internationaal door ieder, aan wie het plattelandsbelang ter harte gaat, wordt aangeheven.

Wij volstaan thans met dit betrekkelijk weinige en opzettelijk tamelijk onprecieze over het onderwerp „splitsen of verenigen” dat een geliefd onderwerp voor ons is. Wij zouden nu eigenlijk moeten zeggen „integreren of sterven”. Maar wij weten best dat het volstrekt niet onmogelijk is op twee — desnoods zelfs op drie — manke benen door de organisatie-wereld te gaan. Maar dat is toch niet de manier waarop het gezonde, levenskrachtige en vaardige schepsel bedoeld is zijn omme-gang op aarde te maken. Laten wij de tekenen aan de wand verstaan.

N. MULLER

Het leven door een reclasseringsbril

PRACTIJKERVARINGEN

VAN EEN RECLASSERINGSAMBTENAAR

4

Als wij Jan R. leren kennen, heeft hij zich lelijk in de moeilijkheden gewerkt. Met een aantal jongens uit de buurt maakte hij zich schuldig aan kleine diefstallen uit onbeheerd staande auto's, uit cantinewagens en van fabrieksterreinen. Wat was het motief geweest tot deze daden, een vraag die wij ons altijd stellen in dergelijke gevallen, maar waarop wij dikwijls geen antwoord of geen bevredigend antwoord kunnen krijgen. Bij Jan was er in ieder geval geen duidelijk motief aan te wijzen. Hij had een goed ouderlijk tehuis, werkte regelmatig en kreeg voldoende zakgeld. Toch komen wij deze situatie in ons werk tamelijk dikwijls tegen en dan dienen wij op onze hoede te zijn met een te voorbarige conclusie. Waarom zwichten jongens als Jan zo spoedig, wanneer zij in een groepje leeftijdsgenoten verzeild raken en de een of andere labiele jongen het initiatief neemt tot verkeerde handelingen?

Voordat wij deze vraag verder beantwoorden, willen wij iets afweten van Jans voorgeschiedenis. Jan heeft een merkwaardig ouderpaar: vader een bovenstebeste, plichtsetrouwe man, jarenlang werkzaam bij dezelfde werkgever, een man echter met een weinig gedifferentieerd geestelijk leven en verstandelijk nogal beperkt; moeder een zeer emotionele vrouw met een labiel zenuwstelsel, voortdurend onder behandeling van een zenuwarts en enkele malen opgenomen geweest wegens zenuwstoringen; een vrouw, die de kinderen sterk aan zich bindt, haar huishouden keurig in orde heeft en thuis een prettige sfeer weet te scheppen, maar evenmin als haar man opgewassen tegen de moeilijkheden met opgroeiende kinderen en geen notie hebbende van moderne opvoeding. Jan zelf ontwikkelde zich tussen opgroeiende broertjes en zusjes tot een ogenschijnlijk normale, aardig uitziende jongen, die op school echter al spoedig leer- en gedragsmoeilijkheden gaf. En hier begon de grote misvatting in Jans leven. Zijn onderwijzers — afgaande op zijn uiterlijke verschijning — overschatten hem aanvankelijk, zijn ouders ook en de leermoeilijkheden werden geweten aan onwil en onverschilligheid. Later blijkt Jan tot de grensdebielen te behoren, iets wat zijn ouders heel lang niet hebben willen aanvaarden en misschien ook wel niet begrepen. Mede door deze houding van zijn ouders kreeg Jan het gevoel, dat „de maatschappij” hem per sé wilde dwarsbomen. Hij stootte dikwijls zijn neus, omdat hij te hoog greep, had het idee, dat het toch allemaal vergeefs was wat hij deed en maakte zich een onverschillige houding eigen, ook al om eigen onzekerheid en nervositeit te verbergen. Zijn geestelijk leven was uiteraard weinig genuanceerd, hij nam deel aan wat oppervlakkig vermaak, maar moest ook daar dikwijls in zijn leeftijdsgenoten de meerdere erkennen in vlotheid en behendigheid. Hij bekwaamde zich in het banketbakkersvak, een theoretische opleiding kon hij echter alweer niet voltooien. Ook dit gaf hem weer gevoelens van onbehagen. Enerzijds wilde hij graag voor „vol” worden aangezien, anderzijds bleek hij telkens te falen en nieuwe teleurstellingen en ontmoedigingen waren het resultaat. In het meedoen aan de bovengenoemde feiten zagen wij dan ook naast een duidelijk tekort aan moreel besef een poging de aandacht op zich te

willen vestigen door iets gedurfd te doen, niet achter te willen blijven bij de anderen, iets te presteren, zij het dan ook in het negatieve.

Hoe nu een dergelijke jongen te reclasseren? Een zeer moeilijke taak, omdat Jan slechts beperkte mogelijkheden heeft en dit bij oppervlakkig contact niet duidelijk blijkt. Daarom was het goed, iets van zijn voorgeschiedenis te horen. Zoals bij alle reclasseringsarbeid gaat het ook in dit geval erom, een werkelijk contact met hem tot stand te brengen, een band van vertrouwen, bij dergelijke geestelijk wat vlakke jongens geen gemakkelijke opgave. En hem dan stukje voor stukje en op een voor hem begrijpelijke en prettige wijze duidelijk te maken, hoe zijn mogelijkheden en kansen liggen, wat hij beslist niet en wat hij misschien wel bereiken kan in het leven, hem dit als het ware zelf laten constateren. Of ons dit zal lukken, hangt mede af van onze tact, ons inzicht en onze eigen mogelijkheden, die ook niet onbeperkt zijn.

Voor een ding zullen wij ons bij jongens als Jan moeten hoeden, nl. dat wij niet trachten hen tot ons eigen niveau „op te trekken”, want niet alleen zullen wij dan zelf bedrogen uitkomen, maar wat erger is, onze cliënt zal opnieuw voor een grote teleurstelling komen te staan en al onze moeite zal vergeefs zijn geweest. v. d. S.

Al lezend trok onze aandacht

Maandblad voor Berechting en Reclassering, November en December 1954 en Januari 1955.

Voor onze vrijwillige medewerkers verwijzen wij naar de beschouwingen in de genoemde drie nummers over **Fietzers „onder invloed”**. Een vraagstuk, dat bij de steeds toenemende verkeersintensiteit van een bijzondere betekenis is geworden. Het aantal overtreders blijkt vrij groot te zijn en aanzienlijk zijn de gevolgen voor hen zelf en andere (nuchtere) weggebruikers.

Aldus de politierechters in Zutphen en Alkmaar en een O.v.J. te Roermond, die hierover schrijven en hun visie op deze zaak ten beste geven. Ondanks — in de regel — onvoorwaardelijke straffen (vooral als de delinquent er vrij onverschillig tegenover staat) of hoge geldboeten, vermindert het euvel niet.

Het probleem van de dronkzuchtigheid heeft hier ten nauwste mede te maken. Terecht mag dan ook gehoopt worden, dat in het geval van een chronisch alcoholist een voorlichtingsrapport zich zal mogen uitspreken ten aanzien van een mogelijke behandeling (i.p.v. een onvoorwaardelijke gevangenisstraf). Van de „toezichthouders” moet in een dergelijk geval zo veel worden gevergd, dat de vraag mag worden gesteld hoe het falen in een dergelijk geval kan worden voorkomen, voor zover niet een beroepswerker kan worden ingeschakeld.

In de laatste twee nummers treffen wij interessante beschouwingen aan met als onderwerpen **Justitie en Pers** en **Gevangeniswezen en Pers**. In beide gevallen betrof het redevoeringen, gehouden op een tweetal vergaderingen in November 1954. Ondanks veel overeenstemming tussen persbelangen en justitie-inzichten bleven er toch netelige punten bestaan.

Ten slotte vestigen wij de aandacht op het antwoord dat de hoofdredacteur in het Januarinummer als eerste geeft op de door hem eerder opgeworpen vraag naar **het Gevangeniswezen over honderd jaar**. Met het oog op mogelijk nog volgende beantwoordingen menen wij beter te doen met een overzicht nog even te wachten.

Straffen en helpen

*Opstellen over Berechting en Reclaser-
ing, aangeboden aan mr. dr. N.
Muller. Uitgave Wereldbibliotheek.*

Bij het bereiken van de 75-jarige leeftijd door mr. dr. N. Muller moest natuurlijk iets gebeuren. Een gebruikelijke methode, die gevolgd wordt bij mensen, die zoveel gepubliceerd hebben als Muller, is de uitgave en aanbieding van een bloemlezing uit publicaties van de jubilaris. Stellig zou deze methode in dit geval een lezenswaardig boek hebben opgeleverd.

Het comité, dat de huldiging van de 75-jarige heeft georganiseerd, heeft een andere, nogal originele weg gekozen. Het heeft wel een boek doen verschijnen, maar dat doen schrijven door anderen, over onderwerpen die samenhangen met maatregelen voor en hulp aan de bonte verzameling van mensen, die met de strafrechter in aanraking komen of dreigen te komen en die op andere wijze object zijn van een of andere sociale zorg.

Wij achten de keuze der onderwerpen zeer geslaagd en menen, dat de redactie-commissie met de keuze van de schrijvers wel bijzonder gelukkig is geweest. Niet minder dan 29 opstellen zijn samengevoegd, telkens een speciaal aspect behandelend van het uitgebreide werkterrein, dat onder de begrippen „Straffen en Helpen” valt te vatten.

Uiteraard vindt de lezer er niet diepgaande en uitputtende beschouwingen in over de tenuitvoerlegging van straf, over psychopathenbehandeling, over gevangeniswezen, over reclasserings, over jeugdcriminaliteit, over MOB's, over zedendelinquenten en prostitueés, om slechts enkele onderwerpen uit de serie te noemen. Maar het zijn alle wel zeer prettig leesbare stukken geworden, waarin tal van interessante opmerkingen worden gemaakt en waarin telkens de kern van de behandelde stof wordt geraakt.

In één opzicht onderscheiden de opstellen zich van artikelen, die op een andere plaats aan de diverse onderwerpen hadden kunnen zijn gewijd: ze verwijzen op sympathieke en van grote waardering getuigende, nu en dan op geestige wijze van de rol, die Muller op alle behandelde gebieden heeft gespeeld. Die rol was vaak een van de pioniers, maar altijd die van de rusteloze ijveraar voor vernieuwing.

Zo treedt uit dit belangrijke en keurig uitgevoerde boek mr. dr. N. Muller naar voren precies zoals hij is: een man, die sedert zijn jeugd — vermoedelijk onder invloed van zijn uitzonderlijke moeder, de algemeen bewonderde, onlangs overleden mevrouw Muller-Lulofs — een halve eeuw lang vooraan heeft gestaan in de strijd voor humanisering van de Straf en voor intensivering van de Hulp. En die daarbij niet alleen heeft gepraat, maar bovenal heeft aangepakt.

Welk een voldoening moet het zijn, zelf de vruchten te mogen plukken en zien plukken van een mensenleeftijd arbeid! Want dat dit rijke leven vruchten heeft gedragen, niemand, die in de opstellen van de enorme ontwikkeling heeft gelezen, kan er aan twifelen.

En bovenal, welk een voorrecht, om op 75-jarige leeftijd nog midden in al dit werk te staan als onbestreden deskundige en gids, zodat van afsluiting van een levenswerk nog allerminst kan worden gesproken.

Eenvoud is het kenmerk van het ware. In dit boek, in deze manier van jubileren hebben we de bescheiden Muller ten voeten uit. Niet zijn persoon als het middelpunt van een daverende bejubeling, maar het alzijdig goed gediend door een boekwerk, dat dienstbaar is aan de verbreiding van zijn idealen.

Men doet verstandig het boek te kopen.

H. PLOEG JR

SECTIE KINDERBESCHERMING

De weekend-conferentie van de Sectie Kinderbescherming op 6 en 7 November 1954

*(Aanvulling op het verslag van deze conferentie in het Januari-nummer van
„Van Mens tot Mens”, 1955)*

DE GEZAGSPOSITIE VAN DE GEZINSVOOGD

Mejuffrouw Hudig stond bij haar inleiding van Zaterdag 6 November geruime tijd stil bij de problemen, die de speciale positie van de gezinsvoogd kunnen oproepen. Allereerst is het niet eenvoudig aan de ouders uit te leggen, dat de ouderlijke macht onaangetast blijft, terwijl zij toch (art. 371 B.W.) te doen hebben met een door de kinderrechter gedelegeerde zeggenschap van de gezinsvoogd:

Het kind en de ouders moeten zich gedragen volgens de aanwijzingen van de gezinsvoogd, behoudens beroep op de kinderrechter.

Deze gezinsvoogd moet er dus rekening mede houden op weerstanden, op verzet, te stuiten, in de zin van: „Is het uw, of is het mijn kind”.

Het onderzoek naar de resultaten van gezinsvoogdij, neergelegd in het boek van mr. B. L. F. Clemens-Schröner, toont ons duidelijk, dat practisch alle (ex)pupillen, die de schrijfster geïnterviewd heeft, de gezinsvoogd in de aanvang allereerst zagen als een vertegenwoordiger van het gezag. Nagenoeg allen gaven toe, hem allereerst met weerstand te zijn tegemoetgetreden. Deze situatie verschilt aanmerkelijk met die waarin de toezichthouder verkeert, die slechts komt namens de reclasseringsvereniging. Een gezinsvoogd neemt soms ingrijpende beslissingen. Het belang van het kind vooropstellende, is het wel eens voorgekomen, dat een gezinsvoogd — met de kinderrechter achter zich — accepteerde, dat een tienjarig meisje, dat van haar moeder weggelopen was, een tijdlang verbleef bij de familie waarheen zij gevluht was. Soms zal een dergelijke beslissing, op den duur, de ontheffing of ontzetting uit de ouderlijke macht ten gevolge hebben. Onttrekking van een kind aan de ouders in een geval als dit, kan natuurlijk alleen vrijwillig geschieden of anders dient zij van korte duur te zijn, om bijv. een acute conflictssituatie op te heffen.

De bevoegdheden van de gezinsvoogd zijn vele. Hij treedt echter *niet* in de plaats van de ouders. Hij is *geen voogd*. Daarover bestaat, vooral bij ouders, veel verwarring. Volgens de letter van de wet, dient de gezinsvoogd maandelijks over zijn pupil aan de kinderrechter te rapporteren. In de practijk geschiedt dit tegenwoordig per kwartaal. Strafbare feiten en andere *bijzondere* voorvallen dient de gezinsvoogd evenwel direct aan de kinderrechter te melden (A.M.V.B. 3-3-48, art. 8).

Spreekster wees op het nut voor de gezinsvoogd, zijn ervaringen met de kinderen

direct vast te leggen. Men vergeet ze anders licht en men maakt het zich zelf moeilijker om op objectieve wijze vast te stellen of er vooruitgang is.

Volgens artikel 370 B.W., wordt van de gezinsvoogd persoonlijke aanraking met gezin en kind gevergd. Ook als het kind in een inrichting verblijft.

Het „stoffelijk welzijn” van het kind, dient de gezinsvoogd eveneens te bevorderen. Dit houdt o.a. de zorg voor de beroepsontwikkeling in. Deze wordt het best gediend door te bereiken dat de ouders dit stoffelijk belang op de juiste wijze leren zien. Het woord en het begrip „overreding”, aldus spreekster, dienen wij evenwel in dit verband niet meer te hanteren. Dat acht men tegenwoordig onjuist.

Het allereerste begin, aldus spreekster, is steeds te trachten het vertrouwen te winnen van kind en gezin.

Volgens de wet dienen gezinsvoogden elkaar de gegevens te verstrekken, die zij nodig hebben. De gezinsvoogd kan zijn: een particulier of een ambtenaar voor de kindervetten, doch hij dient steeds te worden uitgezocht in overeenstemming met de levensbeschouwelijke richting der ouders.

Het verschil in situatie van de gezinsvoogd van nu en vroeger is niet alleen aan-gegeven met de reeds in „Van Mens tot Mens” genoemde getallen (tegenwoordig tien maal zoveel ondertoezichtstellingen als 30 jaar geleden, met een gelijk aantal kinderrechtters en slechts iets meer ambtenaren), ook het werk is toegenomen en verfijnd. Inplaats van het straffe en spoedige uit-huis-plaatsen-in-een-„gezonde”-omgeving, van vroeger, tracht men nu het kind zoveel mogelijk in het eigen gezin te houden en het rechte spoor te vinden met gebruikmaking van adviezen van MOB, observatietehuizen en beroepskeuzedeskundigen.

Wat, aldus spreekster, is in dit verband nu de taak van de vereniging? De gezinsvoogden zitten met veel problemen, waarin de kinderrechtter (zeker in de huidige situatie) geen oplossing kan brengen. De kinderrechtter is in de eerste plaats de instantie waar de keuze tussen vrijheid of onvrijheid beslist wordt. Het is dus van belang dat de gezinsvoogd als paedagogisch leider zo deskundig mogelijk is en als persoonlijkheid bij het kind past. En hier komt de selecterende functie van de vereniging naar voren. T.a.v. scholing, oplossingen voor paedagogische vraagstukken, prestigekeuzes, beoordeling van de seksuele problemen en houding tegenover „verzwijgende” ouders, is een intens contact met de vereniging en haar deskundigen noodzakelijk. De vereniging, aldus spreekster, moet dus over goed geschoolde krachten beschikken, die raad kunnen geven bijv. in zake de rapportering, de oriëntering over vacatiebesteding, alcoholisme-vraagstukken, het maken van contacten met adviserende instanties, over de terminologie van observatie rapporten, de interpretatie van gecompliceerde gedragsuitingen als stelen en liegen e.d. Spreekster gaf als richtlijn voor het aantal benodigde ambtenaren: honderd gezinsvoogden op één ambtenaar voor de vereniging. Ten einde in aanraking te blijven met de praktijk van het werk, kan de ambtenaar een aantal gevallen (maximaal 25) in eigen hand houden.

De selecteringstaak van de vereniging is niet eenvoudig. De criteria alleen al zijn reeds moeilijk omschrijfbaar. Een aantal basiseigenschappen voor een gezinsvoogd kan spreekster wel opsommen; een goede reputatie, sociaal besef, een warm hart, een juist invoelvermogen t.a.v. kinderen, gezond verstand. Een ideaal type is moeilijk te omschrijven, omdat diverse gevallen de meest uiteenlopende eisen stellen aan de toezichthouder.

Het onderzoek door mr. B. L. F. Clemens-Schröner bracht aan het licht, dat er aantoonbare verschillen waren in de resultaten der gezinsvoogdij tussen geselecteerde en niet-geselecteerde krachten. Of dit nu een beroeps- of vrijwillige kracht was, bleek van veel minder invloed op dit resultaat. Wel was er sprake van een zekere mate van nummergevoel bij de pupillen van met gevallen overbelaste ambtenaren.

In de praktijk zal de vereniging bij de uiterst belangrijk gebleken selectie een goed kaartstelsel als werktuig nodig hebben. De kaarten dienen correcte aanduidingen te bevatten van leeftijd, gezinssamenstelling, beroep en kwaliteiten der kandidaten. Het verdient aanbeveling, bij het zoeken van de juiste gezinsvoogd voor een bepaald geval, te rade te gaan bij de ambtenaar, die het vooronderzoek verricht heeft.

Uit diens rapport alléén kan men niet altijd voldoende gegevens putten voor het passen van het juiste type g.v. op een geval. Persoonlijk contact acht spreekster een vereiste. Er moeten zo weinig mogelijk mutaties zijn in de figuren die contact met het kind hebben en het is volgens spreekster het beste dat reeds op de zitting een particulier als gezinsvoogd kan worden benoemd. Een voorlopig optreden van een ambtenaar in acute gevallen is echter zelden te vermijden.

Een ander belangrijk punt, dat de vereniging goed voor ogen dient te houden, is het vertrouwelijke karakter van de rapporten. De geheimhouding bij de administratieve verwerking moet verzekerd zijn en een gezinsvoogd make nimmer toespelingen op feiten die hij alleen maar middels inzage in politierapporten kan kennen.

Hoewel het vak van gezinsvoogd in de praktijk geleerd moet worden, achtte spreekster bijeenkomsten waarin onder deskundige leiding voorkomende gevallen worden besproken, van groot nut voor de algehele vorming. Als punt van discussie gaf spreekster ten slotte de vergadering in overweging de vraag hoe wij in onze plaatselijke secties voldoende deskundigen kunnen aantrekken, tot voor ons de mogelijkheid van gesubsidieerde ambtenaren een feit wordt.

Evenals het zoeken naar goede pleeggezinnen voor onze voogdijpupillen kan het zoeken naar goede gezinsvoogden een taak van de vereniging worden. Spreekster besloot met de zaal op te wekken tot levendige discussie.

v. Sch.

Kinderbeschermingsliteratuur

In het *Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde* nr. 19 (8-10-'54, blz. 395-398) wordt een overzicht gegeven van de mogelijkheden en de moeilijkheden, die de samenwerking tussen schoolarts en onderwijskrachten kan geven, een samenwerking, die overigens steeds intenser wordt. — („Schoolarts en leerkrachten” — A. Looijen.)

Het chronisch zieke kind vraagt grote aandacht, vooral ook wat de geestelijke verzorging betreft, zo lezen we in het *Maandblad voor de Geestelijke Volksgezondheid* nr. 10 (October 1954, blz. 373-376). Het moet zich enerzijds thuisvoelen in de inrichting waar het verpleegd wordt, maar moet ook zo worden geleid, dat het straks als een normaal kind het tehuis kan verlaten. — („Het kind in het ziekbed” — S. J. Stroink.)

Als een klein kind moet worden opgenomen in een kleutergemeenschap, dan kunnen we rustig aannemen, dat er bijzonder veel in hem om zal gaan. In de *Katholieke Gezondheidszorg* nr. 10 (Oct.) 1954, blz. 316-323) kunnen we lezen hoe een goede aanpassing van de kleuter bevorderd zou kunnen worden en met welke opvoedingsmethoden eventuele moeilijkheden zouden kunnen worden opgevangen. — („Opvoedkundige flitsen rondom de kleuterhuiskuur” — C. v. 't Leengoed.)

In het *Tijdschrift voor Buitengewoon Onderwijs en Orthopaedagogiek* nr. 11 (November 1954, blz. 216-221) vinden we een zeer interessant, maar zeker niet eenvoudig artikel over de problemen rond de binding in de opvoeding van het gevoelsgestoorde kind. Ook wordt hier de taak van heilpaedagoog en psychiater afgrenzend beschreven. — („De betekenis der psycho-analytische paedagogie voor de opvoeding van kinderen met aanpassingsstoornissen” — Prof. dr. Th. Hart de Ruyter.)

Aan de hand van voorbeelden wordt in *De Koepel* nr. 11 (November 1954, blz. 412-414) een overzicht gegeven van het soort boeken, dat door de opgroeiende jeugd het liefst gelezen wordt en werd en waarom. — („Wat leest de opgroeiende jeugd?” — I. P. Schuiringa.)

(Vervolg op pag. 14)

SECTIE GEZINSVERZORGING

Gezinsverzorging in onze kring

Gezinsverzorging is een nieuw stuk werk, waaraan we ons gezet hebben. Werk, dat velen van ons ineens pakt en boeit, omdat het zo concreet en direct is. Misschien ook, omdat het, zonder nu direct allerlei gecompliceerde problemen in het leven te roepen, zo in de lijn ligt van een soort kameraadschappelijke hulp, die we graag aan veel van onze medemensen zouden willen verlenen als ze met ziekte of dergelijke te kampen hebben. Het ligt niet in onze eigen macht iedereen te helpen en dus is het goed en voor de hand liggend een organisatie te scheppen, waarmee we die hulp dan mogelijk maken.

Al werkende komen de problemen dan toch wel! Ze liggen op allerlei terrein: op het financiële en het organisatorische, op het menselijke en op het geestelijke, op het terrein van de deskundigheid en dat van de levensbeschouwing. Vóór en na zijn we op één van deze terreinen aan 't ploeteren en komen we tot elkaar met vragen en ervaringen, waar we wederkerig van kunnen profiteren.

Als we spreken over gezinsverzorging in *onze kring* kunnen we dat op méér dan één manier opvatten. We kunnen denken aan die kring in onze bevolking, die voor gezinsverzorging bij Humanitas zal aankloppen; de buitenkerkelijken dus in het algemeen en een aantal bij kleine kerkgenootschappen behorende gezinnen, wier kerk geen gezinsverzorgingsorganisatie heeft. In 't algemeen dus een groep, die zich niet in de eerste plaats wendt tot een van de grote confessionele organisaties voor gezinsverzorging, de rooms-katholieke, de gereformeerde of de hervormde. Een gedeelte van die groep zal hulp vragen bij de neutrale of algemene organisatie, als die bestaat — vaak zal het min of meer toevallig zijn of men dáár of bij Humanitas terecht komt!

Maar we kunnen bij gezinsverzorging in „onze kring” ook denken aan de plaats, welke dit werk inneemt in het geheel van Humanitas, als vereniging voor maatschappelijk werk. Dan krijgen we dus een veel meer naar binnen gerichte beschou-

(Vervolg van pag. 13)

In het *Maandblad voor de Geestelijke Volksgezondheid* nr. 11 (Nov. 1954, blz. 410—412) lezen wij over een onderzoek, dat heeft plaatsgevonden om na te gaan of het oudste kind in een gezin inderdaad door deze plaats moeilijkheden ondervindt, gelijk de veronderstelling luidde. — („Heeft het oudste kind in een gezin specifieke, aan zijn plaats inherente, problemen?” — E. P. Fournier.)

wing en kunnen we er eens over gaan denken in hoeverre onze gezinsverzorging — gezinsverzorging in 't algemeen — eigenlijk maatschappelijk werk is. Of liever: welke aspecten daarvan we tot dit werk zouden kunnen rekenen en welke helemaal niet. Misschien — nu loop ik al ver op die beschouwing vooruit! — zouden we bij een scherper in het oog vallen van het eigen karakter van de gezinsverzorging in het geheel van het maatschappelijk werk ook de sleutel vinden voor de oplossing van allerlei problemen, met name van financiële.

En ten slotte kunnen we natuurlijk „onze kring” nog nauwer trekken en daarbij denken aan de gezinsverzorging „bij ons in Dordt” of „bij ons in”, vul zelf maar in! Inderdaad zou het bijzonder aardig zijn als we eens wat meer hoorden van elkaars werk. Als wij — en met die *wij* bedoel ik dan die geïnteresseerde bestuursleden in het hele land, alle medewerkers en belangstellenden die dit blad plegen te lezen — eens enig idee kregen hoe men die gezinsverzorging in onze verschillende Humanitas-afdelingen aanpakt. Dat aantal afdelingen groeit immers met de dag en ik maak me sterk, dat er binnen het raam van de algemene regels waaraan we ons allemaal te houden hebben, talloze verschillen in werkwijze en opzet zijn. Op onze gezinsverzorgingsconferenties merken we dat al van elkaar; daar merken we ook wat een schat van ervaring er al is opgedaan en hoezeer we daar over en weer van kunnen profiteren. Zou het niet mogelijk zijn, dat men uit die afdelingen, waar de zaak nu langzamerhand op poten staat, ook aan de kring van geïnteresseerde buitenstaanders — kaderbladlezers overigens en dus ook weer „binnen”-staanders! — eens vertelde hoe men de zaak aanpakt? En dan liefst met zoveel mogelijk details en voorbeelden!

Het lijkt ons de moeite waard om aan alle drie interpretaties van het „gezinsverzorging in eigen kring” enkele nadere beschouwingen te wijden. Het is eigenlijk allemaal even actueel. Hóé actueel werd al heel duidelijk, toen aan het begin van deze winter er voor het eerst met een aantal van onze gezinsverzorgsters een paar bijeenkomsten werden gehouden, waarbij van alles ter sprake werd gebracht. Daar raakten we al heel spoedig diep in die vragen, waarbij de persoonlijkheid en de vorming van de gezinsverzorgster een rol spelen. De vragen van de plaats van de gezinsverzorgster van Humanitas in het gezin waarin ze werkt, haar houding ten aanzien van de in dat gezin levende moeilijkheden, de waarde van haar eigen levensbeschouwing, en nog veel meer van dergelijke toch eigenlijk vaak niet eenvoudige vraagstukken.

Een buitenkerkelijk gezin staat, wanneer het in moeilijkheden raakt, vaak erg alleen. Gelukkig hebben veel van deze gezinnen in zich zelf een massa gezonde levenskracht, waardoor men de moeilijkheden op eigen kracht weer te boven komt. Gelukkig ook is de ziekte, waardoor de gezinsverzorgster in het gezin komt, lang niet altijd oorzaak van groter moeilijkheden in of ontwrichting van het gezin. Maar elke gezinsverzorgster weet hoe vaak het toch voorkomt, dat een langere ziekteperiode aan de moeder de geestkracht ontnemt waarmee ze het gezin nog nét baas kon. Dan springt ineens het moeilijke kind helemaal uit de band, dan wordt die minder goede verhouding tussen man en vrouw plotseling veel meer zichtbaar en dan stort de vrouw haar hart uit in één van die daarvoor zo geschikte middaguurtjes, als de kinderen naar school zijn en de gezinsverzorgster met de stopmand of de aardappelpan een gewillig luisterend object vormt.

Hoe staan onze gezinsverzorgsters te midden van al deze taken? Waar menen de maatschappelijke werkers en bestuursleden-leidsters dat het gezinsverzorgingswerk van Humanitas z'n geestelijke basis vindt? Hoe nemen wij allen, bestuursleden en medewerkers van Humanitas, de veelal nog jonge gezinsverzorgsters in ons midden op? Wat zal Humanitas voor hen gaan betekenen?

Vragen te over om in volgende artikeltjes nader op in te gaan.

D. H.—M.

Arbeidsrechtelijke voorlichting

Vragen rondom de Werkloosheidswet

De bepalingen van onze sociale verzekeringswetten zijn voor de niet ingewijde niet altijd gemakkelijk te begrijpen. Moeilijker is waarschijnlijk nog het ontdekken van enige lijn in de uitspraken van de Centrale Raad van Beroep, het hoogste rechtscollege in de rechtspraak op het terrein van het sociale verzekeringsrecht.

Het kan nuttig zijn aandacht te schenken aan de voornaamste bepalingen van de Werkloosheidswet en de daarop betrekking hebbende uitspraken van de Centrale Raad van Beroep, omdat deze wet nog zeer jong is en zeer veel belangstelling ondervindt.

Wie zijn verzekerd krachtens de Werkloosheidswet?

Zoals bij alle sociale verzekeringswetten is het ook bij de Werkloosheidswet, namelijk indien men enig recht op uitkering wil laten gelden is de eerste vereiste dat men verzekerd is krachtens de bepaling van de wet.

Wie wel en wie niet verzekerd is krachtens de Werkloosheidswet is niet zo eenvoudig te zeggen, omdat de Wet een zeer uitgebreide omschrijving geeft van wie wel verzekerd zijn, wie als verplicht verzekerd worden beschouwd (uitbreiding van de kring der verzekerden) en wie niet verzekerd zijn (beperking van het aantal verzekerden).

Vatten wij deze drie groeperingen samen in algemene richtlijnen, dan komen wij tot de volgende samenvatting;

1. Verplicht verzekerd zijn zij, die in Nederland in loondienst werkzaam zijn en wier overeengekomen vast loon in geld niet meer bedraagt dan f 6000,— per jaar en die de leeftijd van 65 jaar nog niet hebben bereikt;
2. Voor de toepassing van de wet worden geacht in loondienst werkzaam te zijn een aantal in de wet omschreven groepen van personen, wier arbeidsverhouding juridisch gezien niet altijd een loondienstverhouding is, doch die maatschappelijk en economisch toch als arbeiders moeten worden beschouwd. De belangrijkste groepen zijn:
 - a. zij, die persoonlijk in aangenomen werk ten behoeve van een ander arbeid verrichten en t.a.v. wie door het bestuur van de Rijksverzekeringsbank niet

is beslist, dat degene die deze arbeid verricht een verzekeringsplichtig bedrijf uitoefent in de zin van de Ongevallenwet 1921 en de Land- en Tuinbouwongevallenwet 1922;

- b. de thuiswerkers, voorzover deze door de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid als vallende onder de wet zijn aangewezen;
- c. zij, die bij wijze van werkverruiming of werkverschaffing tewerk zijn gesteld.

De kring der verzekerden wordt beperkt door te bepalen dat **niet** onder de wet vallen (alweer, de voornaamste groepen worden door ons genoemd):

- a. de ambtenaren;
- b. zij, die bij het bijzonder onderwijs werkzaam zijn en waarvoor een wachtgeld-regeling geldt welke niet minder gunstig is dan voor ambtenaren;
- c. zij, die uitsluitend of in hoofdzak belast zijn met het verrichten van huiselijke en persoonlijke diensten in de huishouding van natuurlijke personen;

Het begrip „in loondienst werkzaam zijn” mag men opvatten in de zin van: een arbeidsovereenkomst te hebben gesloten overeenkomstig de bepalingen van artikel 1637a van het Burgerlijk Wetboek, d.w.z. dat er een overeenkomst is waarbij de arbeider zich verbindt, in dienst van de werkgever, tegen loon gedurende zekere tijd arbeid te verrichten.

De drie elementen voor de arbeidsovereenkomst zijn:

- a. de arbeid moet door de arbeider persoonlijk worden verricht;
- b. de arbeider is aan de werkgever persoonlijk ondergeschikt;
- c. voor de arbeid moet loon gegeven worden.

In dit verband zij opgemerkt, dat het Burgerlijk Wetboek drie soorten van overeenkomsten tot het verrichten van arbeid kent en wel:

- 1. de hierboven aangehaalde arbeidsovereenkomst;
- 2. de overeenkomst tot aanneming van werk; waarbij de aannemer zich verbindt voor de aanbesteder, tegen een bepaalde prijs een bepaald werk tot stand te brengen. (Bij deze overeenkomst ontbreken dus de elementen welke typisch zijn voor de arbeidsovereenkomst, nl. het persoonlijk verrichten van de arbeid; de persoonlijke ondergeschiktheid en het begrip loon als tegenprestatie voor de verrichte arbeid.);
- 3. de overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten, welke noch zijn arbeids-overeenkomsten, noch aanneming van werk (bijv. de diensten van geneesheer, kapper, advocaat, rijwielhersteller enz.).

Voor een goed begrip van de betekenis van enkele uitspraken van de Centrale Raad van Beroep is het goed er de aandacht op te vestigen, dat het begrip „in dienst van de werkgever” in de arbeidsovereenkomst tot velerlei moeilijkheden aanleiding geeft. Is er bijv. bij filiaalhouders en handelsagenten sprake van een „in dienst zijn”? Dit hangt af van de feitelijke omstandigheden, met name van de vraag of, en zo ja, in hoeverre zij aan hun werkgevers ondergeschikt zijn, d.w.z. in welke mate zij van de bevelen van de werkgever afhankelijk en aan hem rekening en verantwoording verschuldigd zijn. Een zekere ondergeschiktheid meebrengende verhouding is nog niet voldoende om tot het bestaan van een arbeidsovereenkomst c.q. loondienst-verhouding te besluiten. De kapper, die uw haar verzorgt zal met uw wensen rekening houden, maar in uw dienst is hij niet, ondanks de zekere mate van persoonlijke ondergeschiktheid. Voor het bestaan van „het in dienst zijn” is van veel belang of de werkgever werkelijk bindende instructies kan geven of de

arbeider gedurende bepaalde tijd persoonlijk moet werken, of hij niet voor anderen mag werken, of hij een bepaalde prestatie moet verrichten, of hij de bevelen en aanwijzingen van zijn werkgever heeft op te volgen.

Deze uiteenzetting was nodig om de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep dd. 17 Maart 1953 te begrijpen. Het ging hier om het volgende geval:

Bij een conservenfabriek was een „kersenontsteelster” werkzaam. Het werk van deze arbeidskracht bestond uit het ontdoen van de kersen van hun stelen. De beloning vond plaats in de ietwat zonderlinge fictieve koop en verkoop van de te ontstelen kersen. De geplukte kersen, welke nog in het bezit van stelen waren, werden door de arbeidskracht tegen een bepaalde prijs gekocht. Waren de kersen van hun stelen ontdaan dan werden zij tegen een bepaalde prijs aan de opdrachtgever verkocht. Het verschil tussen de koop- en verkoopprijs per kilogram vormde de beloning. Des te meer kilogrammen „ontsteeld” werden, des te hoger was het inkomen. De „ontsteelster” was vrij om te komen of weg te blijven, zij mocht ook haar werk beginnen en eindigen naar eigen goeddunken. Zij moest de arbeid echter verrichten op het fabrieksterrein van de werkgeefster en onder haar toezicht en contrôle. Evenmin mocht de „ontsteelster” zich naar believen laten vervangen door een ander.

Dat in dit geval van een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht geen sprake is, zal duidelijk zijn. Maar is hier sprake van het persoonlijk verrichten van aangenomen werk ten behoeve van een ander?

De Centrale Raad heeft in zijn uitspraak bepaald, dat deze „ontsteelster” wel onder de bepalingen van de Werkloosheidswet valt. De feitelijke situatie, dat deze „ontsteelster” de arbeid persoonlijk moest verrichten is hier ongetwijfeld van veel betekenis geweest. De vermoedelijke poging om deze werknemster, door de fictieve koop en verkoop, niet onder de Werkloosheidswet te doen vallen, is niet geslaagd.

Geheel anders ligt het geval van de gezinsverzorgster van de Nederl. Hervormde Diaconie te Nijmegen. Over het werk van de gezinsverzorgsters behoeven wij hier geen nadere toelichting te geven. Zij zijn ongetwijfeld in loondienst werkzaam bij de vereniging, stichting of andere instelling in wier dienst zij hun taak verrichten.

Maar de Werkloosheidswet bepaalt nu eenmaal in artikel 4, lid 1 onder e, dat voor de toepassing van deze wet niet als werknemer worden beschouwd zij, die uitsluitend of in hoofdzaak belast zijn met het verrichten van huiselijke of persoonlijke diensten in de huishouding van natuurlijke personen.

De Centrale Raad achtte het voor de toepassing van de wet irrelevant, of de huiselijke of persoonlijke diensten al dan niet in loondienst van de betreffende natuurlijke persoon zelf worden verricht en besliste, dat de gezinsverzorgster niet onder de bepalingen van de Werkloosheidswet valt.

Een volgende maal over andere vragen deze wet betreffende.

K. S.

De afdeling Zaanstreek van „Humanitas” vraagt een

MAATSCHAPPELIJK WERKSTER

Vereisten: School voor Maatschappelijk Werk en praktijkervaring.

Indiensttreding zo mogelijk 1 Maarts a.s.

Sollicitaties aan: A. v. d. Velde, Burg. v. d. Stadtstr. 47, Zaandam.

Het werk voor de trekkende bevolking in Nederland

Voor een goed begrip van de problemen, die het werk voor een bepaalde bevolkingsgroep met zich meebrengt, zal men zich eerst terdege moeten bewust zijn van de samenstelling van de groep waarvoor of waarmee men gaat werken.

In het onderhavige geval zal het dus wenselijk zijn de groep „Trekken de bevolking” te analyseren. Bij een nadere beschouwing blijkt dit nl. allerm minst een eniger mate homogene groep te zijn.

Ervan uitgaande, dat onder Trekken de bevolking ieder valt, die geen vast domicilie heeft, niet „sedentair” is, kunnen de volgende onderscheidingen gemaakt worden:

- a. Zwervers. Tot deze groep behoren zij, die individueel door het land rondtrekken (over kleinere of grotere afstanden), geen vast onderdak hebben en overal wat rondscharrelen om aan de kost te komen.
- b. Kermisexploitanten. Hieronder vallen de trekkers, die van kermis naar kermis rondreizen, steeds enige dagen op één plaats blijven staan en reeds lange tijd van te voren hun staanplaatsen in de komende tijd weten; mensen dus, die volgens een bepaald programma werken. De levensstandaard in deze groep loopt echter zeer sterk uiteen; men kent grote, economisch sterke „bedrijven” naast „kleine zelfstandigen”, die met weinig middelen hun zaakje lopende moeten houden.
- c. Schippers, waarmee in dit verband speciaal bedoeld worden de vrachtvaarders. Zij zijn nogal individueel ingesteld. Economisch hebben velen het zeer moeilijk, waardoor de minst kapitaalkrachtigen veelal verdwijnen als arbeiders in industrie en landbouw. Soms varen ze nog in het oogstseizoen (aardappelen, suikerbieten). De groteren verruimen vaak hun actie-radius op internationaal terrein. In deze groep bestaat over het algemeen een sterke familieband.
- d. Uitvoerders en arbeiders van grote werken (wegen- en bruggenbouw, kanalen, dijken, havens). Deze groep verblijft meestal in woonschepen of -wagens en vertoeft over het algemeen langere tijd op een zelfde plaats, vaak echter wel vrij ver van de wooncentra.
- e. Woonwagen- en woonschepenbewoners, voor zover niet vallend onder de vorige groepen. Hiertoe behoren voornamelijk de kleine handelaars (in oud ijzer en lampen, potten- en pannenherstellers, stoelenmatters, enz.). De woonwagen-

bewoners vormen hiervan de grootste groep. Velen hiervan trekken geregeld in het rond, op zoek naar de plaats, waar het gemakkelijkst wat te „verdienen” valt, waarbij in vele gevallen de nadruk wel dient te worden gelegd op het woord „gemakkelijkst”. Onder deze bevolking treft men ook wel seizoenarbeiders aan. Vaste arbeiders in industrie e.d. zijn er echter maar weinig onder te vinden. Bewoners van woonschepen en -wagens, welke hierin verblijven ten gevolge van de woningnood, kunnen hierbij buiten beschouwing blijven. Deze verplaatsen zich niet en kunnen volledig worden beschouwd als onderdeel van de sedentaire maatschappij.

f. Zigeuners. Dit aantal is in ons land ná de oorlog nog maar zeer gering.

Wil men dus iets gaan doen ten behoeve van de trekkende bevolking, dan zal men rekening moeten houden met de grote verschillen, die er bestaan binnen de groep en zal men zijn werkzaamheden slechts met kans op succes kunnen verrichten, wanneer het werk wordt gericht steeds op een meer of minder homogeen onderdeel.

Richt men zijn blik op hetgeen reeds verricht werd, dan blijkt dat, zo men niet wil spreken van een vergeten groep, er tot nu toe nog lang niet genoeg aandacht aan de problemen van deze categorie mensen werd besteed. Slechts van r.k. zijde is men met dit werk op wat grotere schaal reeds langere tijd bezig, hetgeen begrijpelijk is, als men bedenkt, dat een groot percentage van de trekkende bevolking r.k. is, of wel van rooms-katholieke afkomst, vaak echter nog maar in zeer los verband met de kerk staande.

Naast dit rooms-katholieke initiatief bleek het echter zeer wenselijk ook van andere zijde dat werk te gaan aanvatten en dit is de reden, dat de besprekingen, die tussen Humanitas, de vereniging Volksonderwijs en de Nederlandse Onderwijzersvereniging (NOV) zijn gevoerd, in 1954 hebben geleid tot het in leven roepen van de Stichting Sociaal Culturele zorg Trekkende Bevolking.

Het bestuur van deze stichting is samengesteld uit vertegenwoordigers van de hierboven genoemde verenigingen. Het doel van deze stichting is neergelegd in artikel 2 van de statuten:

De Stichting stelt zich ten doel het behartigen van de sociale en culturele belangen, onafhankelijk van godsdienstige richting of levensbeschouwing, der trekkende bevolking en van de bevolking van woonwagens en -kampen in Nederland.

Om dit doel te bereiken, zal het werk plaatselijk georganiseerd moeten worden, gebruik makende van de mogelijkheden en middelen, die ter plaatse de sedentaire maatschappij biedt. In het kader van dit artikel zou het te ver voeren hierop thans in te gaan, wellicht kan hiervoor een volgende maal plaatsruimte gevonden worden.

H. J. ROES

Gevraagd voor Het Centraal Bureau van „Humanitas”

JEUGDIGE STENO-TYPISTE NEDERLANDS

voor correspondentie en administratief werk. Brieven aan het Centraal Bureau - Vondelstraat 61 - Amsterdam--W.

De Armenwet 1912

in tekst en uitleg
door *mr. M. Fukkink*
Prijs: in linnen band f 15.-.

Een artikelsgewijze behandeling,
waarin behalve de jurisprudentie
ook een critische beschouwing wordt
gegeven over de inhoud en redactie
van de wet.

Een nuttige handleiding voor allen
die op het terrein van de sociaal-
charitatieve zorg werkzaam zijn.

VERMANDE ZONEN
UITGEVERS IJMUIDEN

Ook verkrijgbaar via de boekhandel

UNIFORM-KLEDING
een
Van Maanen
fabrikaat

*Bijna een halve eeuw
vakmanschap . . . Uw garantie*

Verkoopkantoor:
1e HELMERSSTRAAT 167/169
AMSTERDAM-W.
Tel. 84089

Aanmeldingsformulier

Te verzenden aan het
Centraal Bureau „Humanitas”, Vondelstraat 61, Amsterdam West
of aan het plaatselijk afdelingssecretariaat

Naam

Adres

Woonplaats

meldt zich aan als lid (*individueel/echtpaar).

*) De contributie zal per week/maand/jaar worden voldaan.

..... de 195

De minimum-contributie bedraagt:

f 5,- per jaar, f 0,45 per maand of f 0,10 per week.

Voor echtparen f 6,- per jaar, f 0,55 per maand of f 0,12 per week.

*) Doorhalen wat niet wordt verlangd.